

Симон
Симоновић

УОЧИ
ГЛАВНОГ
ПРЕТРЕСА

ИЗАБРАНЕ И
НОВЕ ПЕСМЕ

ТАНЕСИ

Симон Симоновић

УОЧИ ГЛАВНОГ
ПРЕТРЕСА

ИЗАБРАНЕ И
НОВЕ ПЕСМЕ

Приредио
БОГДАН А. ПОПОВИЋ

ТАНЕСИ 2018

КРИТИКА О ПОЕЗИЈИ
СИМОНА СИМОНОВИЋА

Предраг Петровић

У распону од три деценије, од прве збирке *Прибој* (1971), до стихова *Из окружења* (1999), Симоновић је постепено стварао особени песнички израз, временом све више разлојен па тиме и смишено богатији, отворен према свакодневним говорним облицима, али исто тако и формама пронађеним у фолклорном и етимолошком благу. Зато наслов и мото прве Симоновићеве књиге, преузети из Вуковог *Рјечника* („на води мјесто, где готово свагда има вјетра, те прибија уз крај“), посматрано из перспективе целине Симоновићевог песништва, стоје као својеврсни поетички путоказ. Сложена језичка и културна традиција остаће присутна у његовим песмама и онда кад буде певао о градском животу и актуелној стварности.

Скупљене у целину, изабране Симоновићеве песме сливају се у јединствену лирску причу о градском човеку – дошљаку који усред огромног и хаотичног урбаног простора носи у себи хоризонте завичајног и исконског, духовну вертикалу која се дуж породичног родослова спушта ка историјском памћењу и колективном несвесном. Ове две димензије некада се у Симоновићевој поезији укрштају и сједињују препознавајући у свакодневном искуства и ритуале древног, или се разилазе показујући савременог човека отуђеног и неспособног да упостави плодотворни контакт са прошлочију. Дијалог времена садашњег са временом прошлим, личног са колективним, предака са потомцима, чини Симоновићеву поезију језички и смишено слојевитом, испреплетаном мноштвом интертекстуалних веза.

Важност тих веза у овим песмама није само поетичка, не упућују само на изворе Симоновићеве инспирације и песничке стратегије, оне су од судбинске, егзистенцијалне важности као део покушаја да се доскочи хладноћи, личној и историјској, да се одбрани од ветра који *прибија* уз

крај. Та одбрана *од хладноће*, како се и зове један Симоновићев песнички циклус, свеприсутно је хуманистичко опредељење ове поезије. Зато нам у првој збирци пажњу привлачи песма „Хладноћа стиже”. Лирски сије ове песме повратак је древном, исконском, али и тајанственом и опасном, покушају да се у старом предању нађе глас измирења и да се враћањем у прошлост нађе пут будући: „У овој суши тако нам је потребан / Глас измирења.” У последњој објављеној песничкој збирци *Из окружења* налазимо песму сличног наслова – „Још један покушај да се доскочи хладноћи”. Изведена у особеној дијалошкој форми, као мала породична драма, ова песма се, као и прва, заснива на исконској потреби човека да опстане у невремену. Песма открива битне црте Симоновићеве поезије. Кроз лирски интонирану, некада сасвим интимну, на први поглед ситну животну причу, провлачи се не само егзистенцијални већ и космички дрхтај малог човека пред недокучивом судбинском игром настајања и нестајања. Дијалошком структуром песме успостављају се временске, односно генерацијске (отац, мајка и син) и просторне везе (север-југ).

Славко Гордић

Да љубав поезије и стварности у новијем српском песништву није тек пролазан флерт, потврђује и нова песничка књига Симона Симоновића. Бирајући између два ранија, међусобно опречна избора – између *Прибоја* (1971), херметичног и неосимболистичког, и *Градског живота* (1977), у знаку новог веризма и поетског публицизма – песник се одлучио за овај други, *стварноснији* вид творења и говорења. Овакав избор је утолико индикативнији што га је

учинио песник са сигурним и осведоченим диспозицијама друкчијег певања и мишљења. У том прегору вредног и, можда, с муком стеченог песничког умећа и „иметка” – прегору на који су, изгледа, готови и неки старији песници, очврслог стваралачког хабитуса – обзнањена је свеколика драж и магнетска привлачност саме стварности, или бар изазова да се она изговори изблиза, с најкраћег растојања. У тренутку, дакле, кад се и стих, после расцвата тзв. стварносне прозе, окреће свету непосредне реалности и огољеном, реском говору, с јаким белегом антипоетског, ни Симоновић не жели да плови против струје, тј. смером свог првотног избора.

Оваквом одређењу Симоновићеве песничке позиције ваља ипак додати две „исправке”. Нити је, најпре, Симоновићево песништво тек „ветроказ” новијих песничких струјања, нити је, потом, прелом у песниковом другом избору потпун и неопозив. Јер, песник се не „поводи” за „духом времена”: он га и обликује, бива његов симптом и чинилац. Отуда ни поменути заокрет није, нити може бити, коренита промена песничког идентитета. (Између осталог, већ запажена склоност ка „однегованом, околишном говору” повезује и унеколико измирује веризам друге и треће књиге с неосимболизмом прве.)

Какав је, међутим, однос између друге и треће књиге и колико је основано изједначавање *Градског живота* и *Упутства за преврат* на плану тематског „градива” и његове поетске транспозиције? То је изједначавање, често у првим критичким одјецима и умногоме оправдано, темељи се на истоветности или близкости двеју збирки у погледу наглашено урбаног духа и простора који рефлектују, критичког „изрицања стварности” и строгог, опорог (анти)поетског говора. Подударност атмосфере и мотивских појединости допушта чак и замену места поједињих песама (тако би „Раним радовима” из *Градског живота* можда више приличио

контекст *Упутства за преврат*, с „портретима” револуционара, реформатора и превратника). Поједине песме, опет, као да се међусобно тумаче и дозивају преко рубова књиге у коју су заточене – у таквом је дослуху, чини се, песма „Путује Европом” из нове књиге с „Визијама” из *Градског живота*, где је исти наук марксизма и револуције (ако смо добро прочитали) такође „...увелико кружио Европом”. Овакве кореспонденције не угрожавајући компактност обеју књига понаособ, посведочују јединство Симоновићеве стваралачке оријентације, да не кажемо инспирације.

Борислав Радовић

Симон Симоновић се убраја у оне наше песнике који су дуго важили за младе, тихо пролазили испред очију критике и одједном нас тргли својом зрелошћу. Заслуга за то свакако припада само њима. Симоновић није ишао утвреним путем; али се, изгледа, још мање колебао. Његово схватање поезије се готово од самог почетка показало као оно које треба да се потврђује временом.

Он се рано определио за дискретан исказ којим се описује неки призор, стање или догађај типичан за оно што се без нарочитог размишљања назива свакодневицом са временог градског живота. Те се песме откривају као ситуације у којима су, као у мрежу саткану од живих фразеолошких структура, ухваћени треперење или врева; собна биљка или полунага седећа женска фигура; евокација неког напева или болничка постеља; непослата писма пријатељима или безгласна обраћања најближима; случајни додир двају тела у гужви или опуштање после обеда; утрнулост, дремеж, спавање, снови. Укратко, то су исечци са најшире лествице неухватљиве и муњевите стварности,

од физиолошких до интелектуалних појава и чињеница, које међусобно повезују временски ток и заједнички песнички субјекат.

Говор тог субјекта брижљиво заobilази нека изразита песничка искушења и пробне каменове свога доба; он се не придржава преораних симболичких равни, матрица садржаних у семантизима, метафорике, каденце, уопште репертоара прозодије. Ничега громког ни одвише звучног; никакве склоности последњим истинама. Једноставно речено, то је верност интонацији унутарњег гласа у стању спремности на песму која се отвара у завојници расправе вођене с врло осетљивим читаоцем, увек савремеником а катkad и саучесником: верност дослуху који се све ређе хвата у разним видовима обезличеног, бескрајно конвенционализованог и опустошеног говора, и који се данас можда још може ухватити само у поезији.

Начин на који Симон Симоновић настоји да успостави тај дослух, на који нам улива поверење у могућност дослуха, припада само њему.

Тања Крагујевић

Грозница графикона нове песничке књиге *Несанице* почива управо на немогућности да се одвоји стварно од привидног, јава од сна. Природна смена ноћи и дана, космички ритам који уснулом богу омогућује да изнова окрепи свет, а песнику да окупом снова успостави равнотежу са осујећеним светом јаве, у кошмарном свету ововремене стварности рађа кошмарну свест, несаницу као ноћну болест изазвану неотклоњивим дневним болом. Утолико неумиренијим уколико га не може надахнути природни извор креативног обнављања, простор снова. *Несанице*

су песничка пројекција личне неостварености у свету то-
талног губитништва, потпуне фрустрације овога времена,
ових простора, краја епохе, краја века, фрустрације уто-
лико драматичније што је ближка сабирању, подвлачењу
црте. Међусобно обгрљени, у наркотичном дотоку лажног
сна, неиспуњености и иссрпљености, истрошени у ве-
штачком, све болнијем и болеснијем, привиди залечења и
привиди стварности колају песничком синтаксом Симо-
новићевих песама, као утварни сигнали јединог преживе-
лог ткива, ткива песме. Нарастање жала стога упечатљиво
и пристало доцаравају реминисценције на тему врањских
напева о животној неостварености, као што понављање
упечатљивих мотива претходне књиге превазилази тау-
тологијско значење, потенцирајући трагично увећање ката-
строфе, распроснуће виталног и аутентичног језgra живо-
творења, ма где се налазио његов загубљени и истањени
почетак, осликовајући снажно, као потмулу позадину ин-
тимне, из дана у дан бележене клиничке слике несреће, и
слику времена, као њену подлогу, која у свом распростра-
њењу релативизује основну загубљену вредност, димензи-
ју људског живљења.

Милица Николић

Језик стихова Симона Симоновића у збирци *Из окру-
жења* – „целини која се наметнула“ у вишедеценијском
говору о „зимогрожљивости“ (изабране песме 1971–1999,
о „најјачој цичи“ живота и „довођању да јој се доскочи“)
– оно је што ме у овом тренутку највише провоцира и ту
провокацију ни из једног литерарног разлога не желим да
избегнем. Језик овог циклуса одражава читав један поглед
на свет као једноставну причу о логици живота, о вечи-

том сапостојању онога што живот подстиче и омогућава и онога што га угрожава и укида. Север и Југ су метафоре те логике, а песме о индивидуалним судбинама условљеним овом двостраношћу су понекад веома узбудљива песничка текстура. Ситуационо и језички. Језички – као редак пример *моћи* говора свакодневице или, да прецизније кажем, уобичавања језика у функцији једног изузетног песничког изражајног феномена.

Боја овога говора једнако је блага и интензивна колико и песников Југ са својом топлином распореда. Слојеви овога језика су различити и на различите начине интерактивни. У анализи неког другачијег типа вероватно би ме занимале те разнородности, али у овом тренутку окрећем се само својеврсном језичком минимализму – колоквијалности као главној језичкој формули ове поезије. Тада изговор осећам као најјаче тонско обележје ове збирке – на два начина: једним управним, наведеним, графички обележеним, и другим, веома агилним, који одређује основни говорни тон, дејствујући изнутра. Оба плана снажно делују не само на оно што обично подразумевамо под језичким изразом, већ су у појачаној функцији основног смисла и онога што га макар и посредно носи. Стога се у овом разговору намеће и ванјезичка зона, која је, показаће се, у близком дотицају са језичким вибрацијама.

"Одгонетање порекла хладноће" подразумева чврсто сапостојање супротних полова, и, по природи ствари, њихово супротстављено деловање. Али, са неке друге стране гледано, указаће нам се да је можда и привид, да провалија између Севера и Југа и није тако велика, да та условљеност постоји у самој планетарној замисли и да ове песме и нису друго до прича о томе. Прича која жели да каже како је на помирењу, на прихваташњу улоге која нам је додељена, и заосновано наше душевно и духовно опстајање. У изражавању ове поставке у Симоновићевом поетском моделу нема

устручавања од директног говора, као ни од осећања која су део колико живљеног живота толико и поезије у њему. Али ово песништво уме да пронађе тачку на средини пута између вековима исписиване непосредне лиричности и тежње за што већом удаљеношћу од првобитног подстицаја, носећи трагове и једног и другог начина говора.

Окружење у визури Симона Симоновића је оно што чини захваљујући прирођеној нам унутрашњој заповести да урадимо све како бисмо опстали. Део смо спасоносне скупности блиских и њиховог нагона да се одрже. Симоновић то изузетно добро осећа, и отуд потиче његов поетски набој, песничка формула као непатворени део личности која живи и осећа свој унутрашњи немир или мир на начин веома непосредан.

Саша Хаци Танчић

Песма „Месечина” несумњиво је далеко од тога да буде поједностављена парафраза или поетска репетиција исказаних синтагми, животних ставова и кључних идеја Коштане, стиховано „препричавање” о положају драмског субјекта и односу према проблемима његовог времена. Месечина је доиста у Станковићевом делу једна од феноменолошких изузетности како његових описа природе тако и психолошког профилисања носилаца драмске радње. „Месечина” као песничко дело, међутим, свој дискурс о мотивској равни Станковићевог дела усмерава ка преостацима фолклорне личности у условно урбаном данашњем човеку наших простора. Међу најизраженијим консеквенцама таквог идејног и лексичког подручја очита је даља унутрашња проблематизација поступка грађења модерног песничког текста „прошараног” назнакама ар-

хаизама и локализама, иначе значајном делу постојаног основа Станковићеве уметности речи. Сходно томе, визија коју нуди Симоновић у „Месечини” такође је бременита тамним слутњама. Заснована на доживљајном двојству ефеката драмског и поетског, у њој је типично драмско разграђено и преозначено, пре свега у равнима језичких сегмената, што такође урађа семантиком затамњења.

У стварности лирског субјекта Симоновићеве песме, на индивидуалном плану, дододиће се оно што се „већ дододило” јунаку Станковићеве драме *Коштана*. Његов животни пут је антиципиран. Евокативно мотивисан и пре него што заспи, широм отворених очију, он замишља оно што зна да ће бити. Будући удаљен, већ увек види ону („у току сам”) која више није с њим. Смењују се призори (шарена соба, мекан душек), суза сузу стиже (при чemu синтагматска јединица „све док је не престигне” у песничком тексту је ироничног контекста) – управо онако како се већ „дододило”, али не њему него драмском јунаку именом Митке, захваљујући чијем асимилованом и акумулираном присуству сликовни план света ове песме стиче значајну аутентичност управо снагом детаља његове драмске индивидуације. Корелате једне такве, хипотетичне могућности оличава, наравно, без дословних поређења и насиљних веза драма бића овог Станковићевог књижевног лика. Сликовни план песме наглашено функционише семантизацијом елемената урбане свакодневнице лирског јунака који, потом, најнепосредније учествује у фантазмагоричном димензионирању поетских исказа. Обликовањем властите сликовно-символичке „предметности” (телефон, телевизор) он и постиже особеност свог песничког текста у служби приновљене дескрипције и реторике, материјализоване, сугестивне и чулно прихватљиве. Наравно, дата „визуелизација” није случајна нити заснована „по узору”. Појединачни смисао речи и синтагми Станковиће-

вог драмског вокабулара приновљује се смислом Симоно-вићевог песничког текста, још читљивијег у њиховим сударима и укрштајима.

Саша Радојчић

Лако ћемо се сагласити са ставом који у поговору књизи изабраних и нових песама Симона Симоновића износи њен приређивач Предраг Петровић, да се поезија коју Симоновић пише већ дуже од три деценије може окарактерисати као стални „дијалог времена садашњег са временом прошлим”, као изградња својеврсне „духовне вертикале” која се „дуж породичног родослова спушта ка историјском памћењу и колективном несвесном”. Та вертикалa, наравно, није самоуверена геометријска линија неке унапред задате конструкције, него је и колебљива, и спремна да уступкне, да опроба, у свом синтетичком задатку, више од једне могућности.

Од посебног је значаја то што се ово разноврсно, отворено и вишезначно кретање остварује под претпоставкама изразито модерног осећања времена и света, што се потврђује како у често иронијском третману слика и симбола пореклом из домена историјског и антрополошког, тако и у вишеструком изрицању тескобе као доминантног расположења. Чак и у песмама из породичног окружења, које су код Симоновића релативно честе, и у којима се најчешће исказују видови присности и међусобне привржености, промине неки опомињући тон, падне нека сенка. Нешто је изостало, изгубљено је нешто што је некада припадало извornом начину живота. То, изгубљено нешто, може бити начин живота предака, али може бити и, исповедним тоном испричан, одлазак у иностранство

песникove ћерке, који отвара неукидива питања о одласку и останку, повратку и неповрату. Као песник коме је стало до оних најчешће неухватљивих тренутака када се наша јасна свест о стварима мути и преображава, Симоновић ће своје најлепше песме о свом породичном кругу написати као песме о сну, или, боље речено, као песме којима настоји да дотакне сан својих ближњих („Спавачи”, „И без крила”, „Сан преко дана”, итд.). Можда само у ониричком простору, и њему блиском простору фантазије, нема места свагдашњој тескоби.

Но, читалац не би смео да превиди да се у књизи изабраних Симоновићевих песама налази и једна која носи наслов „У породичном кругу”, и да је то једна од песама, иначе код овог песника веома бројних, из болничког миљеа. Ако би требало тражити метафору, једну заокружену формулу, која ће што је могуће тачније представити доминантни ток у песмама Симона Симоновића, врло лако бисмо могли да је поставимо у склопу поимања болнице као животног оквира, при чему се и само постојање разуме као болест (или као борба за оздрављење – нека та дилема овде остане без одговора). Тескоба тако у Симоновићевим песмама задобија конкретан облик, не остаје онај апстрактни однос страха и неспокојства без реалног корелата, у коме се изгубила не једна песничка авантура. Именујући извор исконске зебње као свест о болести, овај песник није само сачувао свој глас од опасности да зазвучи као да је без супстанције, него је временом развио једну веома занимљиву варијанту модерног, у основи негативно интонираног поимања стварности.

Стојан Ђорђић

Не би се могло рећи да је Симоновић поезију и живот у својим стиховима супротстављао једно другом, нити да је због надређености живота поезији повећавао удео веристичких елемената у песми и јачао њихову улогу у песничкој структури. Веристички и симболички елементи се не искључују, већ потпомажу и развијају се комплементарно, што је главни чинилац у генези Симоновићеве поезије. Што су елементи симболизације и апстракције јачи и развијенији, то све већи простор добијају веристички елементи. Као што је и све веће апострофирање сирових података из живота праћено таквим потенцирањем и ритма и метра као надмоћних чинилаца лирске трансформације током које и најпростије евокације живота примају у себе својства ритмичног или чак римованог говора а с њима и потенције лирског говора, дакле, добијајући не више информативну или дискурзивну функционалност, већ уметничку сугестивност и делотворност.

Песму „Латице, тучак”, на пример, чини кратак опис лекарског прегледа. Телеграфски оскудно и брзо набрајање више него карактеристичних покрета час болесника, час кардиолога, сасвим је у супротности са ритмом и звуком стихова у које су те веристичке појединости распоређене, да би у критичном моменту, када се саопштава дијагноза о тешкој болести, уследио обрт и уместо веристичког, наступио симболички говор, што читав опис пребацује из дискурзивног у наглашено уметнички регистар, из ироничношаљивог описа у црнохуморну слику са јетким, саркастичним уздахом над немоћи и болесника и лекара пред болешћу. Лекарску дијагнозу и опис болесниковог стања кардиолог саставља врло подробно, али не медицинским већ песничким језиком: „Необичног ли, прецвалог / Срца. Латице су му скоро отпале, / Отпашће и тучак, али шта ту могу?”

Преласком са дискурзивног говора пресвученог у стихове на симболичко-песничку обраду лекарске дијагнозе успоставља се сложено јединство песме као лирског доживљаја и лирске интерпретације једног призора из животне стварности. То је јединство које подразумева два различита елемента; стварносни и песнички, који се разликују, али се никад не потишу. У првом делу песме, када је доминантан веристички елеменат, он не истискује из свог семантичког поља деловање ритма и звука стиха, као што ни симболички артикулисана поента, сва у знаку песничког говора, ни у том тренутку не истискује из свог семантичког поља стварносне конотације, то јест тему стварне човекове немоћи пред болешћу и смрћу. Не само да не истискују једни друге, већ се ови супротстављени елементи, заправо потпомажу, тако да песма „Латице, тучак”, постаје једна врло сугестивна уметничка творевина, чија је сугестивност јача од сугестивности елемената који је чине. Симболички срочена дијагноза је јача за натуралистички доживљај оболелог срца, а оскудни опис лекарског прегледа оживљава на непоновљив начин једна песничка слика.